

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 3 kwietnia 2019 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Dyrektywa 93/13/EWG – Nieuczciwe warunki w umowach zawieranych z udziałem konsumentów – Artykuł 1 ust. 2 – Zakres stosowania dyrektywy – Klauzula ustalająca właściwość miejscową konkretnego sądu w oparciu o odesłanie do przepisów ogólnych – Artykuł 6 ust. 1 – Przeprowadzana z urzędu kontrola abuzywności klauzul – Artykuł 7 ust. 1 – Obowiązki i uprawnienia sądu krajowego

W sprawie C-266/18

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sąd Okręgowy w Poznaniu (Polska) postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2018 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 17 kwietnia 2018 r., w postępowaniu:

Aqua Med sp. z o.o.

przeciwko

Irenie Skórze,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: J.C. Bonichot, prezes izby, C. Toader (sprawozdawca), A. Rosas, L. Bay Larsen i M. Safjan, sędziowie,

rzecznik generalny: E. Tanchev,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Aqua Med sp. z o.o. przez T. Babeckiego, radcę prawnego,
- w imieniu rządu polskiego przez B. Majczynę, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez N. Ruiza Garcíę, M. Wilderspina i S.L. Kalédę, działających w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

* Język postępowania: polski.

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 2, s. 288) oraz wyroku z dnia 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350).
- 2 Wniosek ów został złożony w ramach sporu powstałego pomiędzy Aqua Med sp. z o.o. a Ireną Skórą w przedmiocie właściwości terytorialnej sądów krajowych dla rozpoznania powództwa o zapłatę ceny kupna, wytoczonego przez przedsiębiorcę przeciwko konsumentowi.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 93/13

- 3 Motywy trzynasty i dwudziesty czwarty dyrektywy 93/13 stanowią:

„zakłada się, iż obowiązujące w państwach członkowskich przepisy ustawowe i wykonawcze, które bezpośrednio lub pośrednio ustalają warunki umów konsumenckich, nie zawierają nieuczciwych warunków; w związku z tym nie wydaje się konieczne rozpatrywanie warunków umowy, które są zgodne z obowiązującymi przepisami ustawowymi lub wykonawczymi oraz zgodne z zasadami lub postanowieniami konwencji międzynarodowych, których stronami są państwa członkowskie lub Wspólnota; użyte w art. 1 ust. 2 sformułowanie »[bezwzględnie] obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze« obejmuje również zasady [reguły], które zgodnie z prawem będą stosowane między umawiającymi się stronami, z zastrzeżeniem, że [w sytuacji gdy] nie dokonano żadnych innych uzgodnień;

[...]

sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające stałemu [dalszemu] stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich”.

- 4 Artykuł 1 rzeczonyj dyrektywy przewiduje:

„1. Celem niniejszej dyrektywy jest zbliżenie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich odnoszących się do nieuczciwych warunków umownych w umowach zawieranych pomiędzy sprzedawcą lub dostawcą [przedsiębiorcą] a konsumentem.

2. Warunki umowy odzwierciedlające [bezwzględnie] obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze [...] nie będą podlegały przepisom niniejszej dyrektywy”.

- 5 Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

6 Artykuł 7 ust. 1 owej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu [dalszemu] stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami”.

Rozporządzenie nr 1215/2012

7 Artykuł 18 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1) przewiduje:

„Kontrahent może wytoczyć powództwo przeciwko konsumentowi tylko przed sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium konsument ma miejsce zamieszkania”.

Prawo polskie

8 Artykuł 27 kpc (zwanego dalej także „kpc”), należący do zawartego w rozdziale 2 („Właściwość miejscowa”) oddziału I, zatytułowanego „Właściwość ogólna”, stanowi:

„§ 1. Powództwo wytacza się przed sąd pierwszej instancji, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania.

§ 2. Miejsce zamieszkania określa się według przepisów kodeksu cywilnego”.

9 Artykuł 31 kpc, należący do zawartego w rozdziale 2 („Właściwość miejscowa”) oddziału 2, zatytułowanego „Właściwość przemienna”, przewiduje:

„Powództwo w sprawach objętych przepisami oddziału niniejszego wytoczyć można bądź według przepisów o właściwości ogólnej, bądź przed sąd oznaczony w przepisach poniższych”.

10 Artykuł 34 kpc, należący do tego samego oddziału 2, ma następujące brzmienie:

„Powództwo o zawarcie umowy, ustalenie jej treści, o zmianę umowy oraz o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, a także o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy można wytoczyć przed sąd miejsca jej wykonania. W razie wątpliwości miejsce wykonania umowy powinno być stwierdzone dokumentem”.

11 Artykuł 200 kpc przewiduje, że sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekaze sprawę sądowi właściwemu.

12 Zgodnie z art. 202 kpc:

„Niewłaściwość sądu dającą się usunąć za pomocą umowy stron sąd bierze pod rozwagę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. Sąd nie bada z urzędu tej niewłaściwości również przed doręczeniem pozwu. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, okoliczności, które uzasadniają odrzucenie pozwu, jak również niewłaściwy tryb postępowania, brak należytego umocowania pełnomocnika, brak zdolności procesowej pozwanego, brak w składzie jego organów lub niedziałanie jego przedstawiciela ustawowego sąd bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy”.

13 Dyrektywa 93/13 została transponowana do prawa polskiego w Kodeksie cywilnym (zwanym dalej także „kc”). Artykuł 385³ pkt 23 kc uznaje za niedozwolone postanowienia umowne w szczególności te, które wyłączają jurysdykcję sądów polskich lub poddają sprawę pod rozstrzygnięcie sądu polubownego polskiego lub zagranicznego albo innego organu, a także narzucają rozpoznanie sprawy przez sąd, który wedle ustawy nie jest miejscowo właściwy.

14 Artykuł 454 kc stanowi:

„§ 1. Jeżeli miejsce spełnienia świadczenia nie jest oznaczone ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione w miejscu, gdzie w chwili powstania zobowiązania dłużnik miał zamieszkanie lub siedzibę. Jednakże świadczenie pieniężne powinno być spełnione w miejscu zamieszkania lub w siedzibie wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia; jeżeli wierzyciel zmienił miejsce zamieszkania lub siedzibę po powstaniu zobowiązania, ponosi spowodowaną przez tę zmianę nadwyżkę kosztów przesłania.

§ 2. Jeżeli zobowiązanie ma związek z przedsiębiorstwem dłużnika lub wierzyciela, o miejscu spełnienia świadczenia rozstrzyga siedziba przedsiębiorstwa”.

Okoliczności faktyczne i pytania prejudycjalne

15 Spółka Aqua Med jest przedsiębiorcą z siedzibą w Opalenicy (Polska). W dniu 29 października 2016 r. zawarła ona umowę poza lokalem przedsiębiorstwa z I. Skórą, konsumentką, zamieszkałą w Legnicy (Polska). Przedmiotem tej umowy była sprzedaż materaca, pokrycia materaca oraz poduszki za łączną cenę 1992 PLN (złotych polskich) (około 465 EUR).

16 Zgodnie z klauzulą zawartą w rozdziale 9 pkt 4 ogólnych warunków sprzedaży, stanowiących integralną część owej umowy sprzedaży, „[s]ądem właściwym do rozstrzygnięcia sporu między stronami będzie sąd właściwy według odpowiednich przepisów”.

17 Ponieważ Aqua Med nie otrzymała w uzgodnionym terminie ceny sprzedaży, spółka ta wytoczyła powództwo przed Sądem Rejonowym w Nowym Tomysłu, w którego okręgu ma swoją siedzibę. Uważa ona, że przedmiotowy spór należy do właściwości terytorialnej tego sądu na podstawie art. 34 kpc, zgodnie z którym powództwo o wykonanie umowy można wytoczyć przed sąd miejsca jej wykonania. Zdaniem Aqua Med zgodnie z art. 454 kc zapłata powinna być zostać dokonana w drodze przelewu na rachunek bankowy spółki, w miejscu siedziby tej spółki.

18 Postanowieniem z dnia 18 października 2017 r. Sąd Rejonowy w Nowym Tomysłu stwierdził swoją niewłaściwość z urzędu i przekazał sprawę sądowi rejonowemu, w którego okręgu zamieszkuje pozwana. W uzasadnieniu swojego orzeczenia sąd ten powołał się na fakt, że – jako iż spór dotyczy umowy zawartej między przedsiębiorcą i konsumentem – zastosowanie znajdują nie tylko dotyczące ochrony konsumentów przepisy prawa krajowego, ale także odpowiednie przepisy prawa Unii, w szczególności art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, a także orzecznictwo Trybunału, w szczególności wyrok z dnia 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350), z którego wynika, że sąd krajowy ma obowiązek zbadania z urzędu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami; w szczególności warunków umownych odnoszących się do właściwości sądu.

19 W konsekwencji Sąd Rejonowy w Nowym Tomysłu uznał, że art. 202 kpc, który nie zezwala mu na badanie z urzędu swojej właściwości, czyni w praktyce niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym skorzystanie z ochrony prawnej przyznanej konsumentom przez prawo Unii.

- 20 W ramach takiej kontroli przeprowadzonej z urzędu Sąd Rejonowy w Nowym Tomyślu zbadał swoją właściwość terytorialną i uznał, że klauzula umowna pozwalająca na zastosowanie przepisu prawa krajowego, w myśl którego przedsiębiorca może wytoczyć powództwo przeciwko konsumentowi przed sąd, w którego okręgu znajduje się siedziba owego przedsiębiorcy, jest abuzywna.
- 21 W związku z tym Sąd Rejonowy w Nowym Tomyślu odstąpił od stosowania przywołanej klauzuli umownej i zastosował przepis ustawy, mianowicie art. 27 ust. 1 kpc, regulujący właściwość ogólną w ten sposób, że za właściwy terytorialnie uznaje się sąd, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania.
- 22 Aqua Med wniosła do Sądu Okręgowego w Poznaniu zażalenie na powyższe postanowienie sądu pierwszej instancji, podnosząc naruszenie przepisów prawa krajowego oraz niewłaściwe zastosowanie art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13.
- 23 Sąd ów powziął wątpliwości co do możliwości stosowania dyrektywy 93/13, jako że sporna klauzula umowna, mimo jej sformułowania, odsyła do odpowiednich przepisów prawa krajowego. W takich okolicznościach wykonywana z urzędu kontrola właściwości terytorialnej sądu sprowadzałaby się do krytycznej oceny uregulowania prawa krajowego w zakresie, w jakim dotyczy ono określenia sądu właściwego w sporach dotyczących umów konsumenckich. W tej sytuacji sąd odsyłający zastanawia się, czy prawo Unii przyznaje sądom krajowym tak daleko idące kompetencje i czy znajdują one podstawę w przepisach dyrektywy 93/13. W wypadku udzielenia na to pytanie odpowiedzi twierdzącej sąd odsyłający musiałby odstąpić od stosowania prawa krajowego, które należałoby uznać za sprzeczne z przepisami prawa Unii w świetle linii orzeczniczej zapoczątkowanej wyrokiem z dnia 9 marca 1978 r., *Simmenthal* (106/77, EU:C:1978:49) i zastosować uregulowanie najkorzystniejsze dla konsumenta. W badanej sprawie byłaby to zasada ogólna, przyznająca właściwość sądowi, w którego okręgu zamieszkuje strona pozwana.
- 24 W uzasadnieniu swoich rozważań sąd odsyłający przywołuje art. 18 ust. 2 rozporządzenia nr 1215/2012, zgodnie z którym w wypadku powództwa wytoczonego przeciwko konsumentowi przez drugą stronę umowy jedynie właściwe są sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium konsument ma miejsce zamieszkania.
- 25 W końcu sąd odsyłający uważa, że zawarcie w umowie klauzuli jurysdykcyjnej, takiej jak sporna klauzula zamieszczona w umowie między przedsiębiorcą a konsumentem, może wprowadzać tego ostatniego w błąd, ponieważ może mu ona błędnie sugerować, że ma ona na celu jego ochronę.
- 26 W tych okolicznościach Sąd Okręgowy w Poznaniu postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy przeprowadzana przez sąd krajowy z urzędu kontrola postanowień umowy zawartej z konsumentem w kwestii określenia sądu właściwego do rozpoznania sporu, a która znajduje oparcie w art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 [...] i orzecznictwie Trybunału [...] (wyrok z dnia 4 czerwca 2009 r., *Pannon GSM*, C-243/08, EU:C:2009:350), winna także obejmować takie postanowienia umowy, które wprawdzie regulują kwestię właściwości sądu do rozstrzygnięcia sporu między stronami, ale w ten tylko sposób, że odsyłają do regulacji prawa krajowego?
- 2) W przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytanie pierwsze – czy podjęta przez sąd kontrola powinna doprowadzić do zastosowania reguł właściwości w taki sposób, aby zapewnić konsumentowi ochronę wynikającą z treści dyrektywy 93/13, a co za tym idzie możliwości rozpoznania sprawy przez sąd umiejscowiony najbliżej wobec miejsca zamieszkania/stałego pobytu konsumenta?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 27 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że w pkt 22 i 23 wyroku z dnia 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350), Trybunał orzekł, że ustanowiony w dyrektywie 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, i w związku z tym godzi się on na warunki umowy zredagowane wcześniej przez przedsiębiorcę, nie mając wpływu na ich treść. Trybunał orzekł również, że ze względu na to gorsze położenie dyrektywa 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie do ustanowienia mechanizmu zapewniającego, że wszelkie warunki umowne, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą zostać poddane kontroli do celów oceny ich ewentualnie nieuczciwego charakteru (wyrok z dnia 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria, C-70/17, EU:C:2019:250, pkt 50). W takiej sytuacji cel art. 6 dyrektywy nie mógłby zostać osiągnięty, gdyby konsumenci mieli obowiązek samodzielnego powołania się na nieuczciwy charakter takich warunków, a skuteczna ochrona konsumenta może zostać osiągnięta jedynie wtedy, gdy sądowi krajowemu zostanie przyznana kompetencja do oceny tego rodzaju warunków z urzędu (zob. podobnie wyrok z dnia 27 czerwca 2000 r., Océano Grupo Editorial i Salvat Editores, od C-240/98 do C-244/98, EU:C:2000:346, pkt 26).
- 28 Niemniej jednak tego rodzaju kontrola, przeprowadzana z urzędu przez sąd krajowy, może być wymagana tylko i wyłącznie w odniesieniu do warunku umownego objętego zakresem stosowania dyrektywy 93/13, zdefiniowanym przez jej art. 1. Zgodnie z art. 1 ust. 2 rzeczonej dyrektywy warunki umowy odzwierciedlające bezwzględnie obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze nie podlegają przepisom teże dyrektywy.
- 29 Zgodnie z motywem trzynastym tej samej dyrektywy użyte w art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 sformułowanie „[bezwzględnie] obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze” obejmuje również reguły, które zgodnie z prawem krajowym będą stosowane między umawiającymi się stronami w sytuacji gdy nie dokonano żadnych innych uzgodnień.
- 30 W konsekwencji należy uznać, że poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający pyta w istocie, czy art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że z zakresu stosowania teże dyrektywy wyłączony jest warunek umowny, taki jak sporny w postępowaniu głównym, który w kontekście ustalenia sądu właściwego dla rozpoznania sporu pomiędzy stronami umowy odsyła do właściwego prawa krajowego.
- 31 W kwestii tej należy przypomnieć, że art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13, który dotyczy warunków umowy odzwierciedlających bezwzględnie obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze, ustanawia wyłączenie z zakresu jej stosowania, wymagające – zgodnie z orzecznictwem Trybunału – spełnienia dwóch przesłanek. Po pierwsze warunek umowny musi odzwierciedlać przepis ustawowy lub wykonawczy, a po drugie przepis ten musi mieć charakter bezwzględnie obowiązujący (wyrok z dnia 20 września 2018 r., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 32 O ile weryfikacja spełnienia tych przesłanek należy do sądu krajowego w każdym konkretnym wypadku, do Trybunału należy ustalenie kryteriów, które mogą umożliwić rzeczonemu sądowi wydanie rozstrzygnięcia (zob. analogicznie wyrok z dnia 22 lutego 2018 r., Nagyszénás Településszolgálatási Nonprofit Kft., C-182/17, EU:C:2018:91, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 33 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału wyłączenie z zakresu stosowania teże dyrektywy, przewidziane we wspomnianym art. 1 ust. 2, obejmuje zarówno przepisy prawa krajowego mające zastosowanie między umawiającymi się stronami niezależnie od ich wyboru, jak i przepisy mające

zastosowanie w braku odmiennego postanowienia, tzn. w sytuacji gdy nie dokonano w tym zakresie żadnych innych uzgodnień między stronami. Wyłączenie to jest uzasadnione tym, że można rozsądnie zakładać, iż prawodawca krajowy ustanowił równowagę pomiędzy ogółem praw i obowiązków stron niektórych umów, którą to równowagę prawodawca Unii miał wyraźnie zamiar zachować (wyrok z dnia 7 sierpnia 2018 r., Banco Santander i Escobedo Cortés, C-96/16 i C-94/17, EU:C:2018:643, pkt 43).

- 34 Ponadto Trybunał orzekł również, że sąd krajowy musi mieć na uwadze okoliczność, iż w świetle – w szczególności – celu wskazanej dyrektywy, polegającego na ochronie konsumentów przed nieuczciwymi warunkami występującymi w umowach zawieranych przez konsumentów z przedsiębiorcami, wyjątek ustanowiony w art. 1 ust. 2 tej dyrektywy podlega wykładni ścisłej (wyrok z dnia 20 września 2018 r., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 35 W niniejszej sprawie z ustaleń sądu odsyłającego wynika, że postanowienie umowy będące przedmiotem postępowania głównego jest sformułowane w sposób bardzo ogólny, tak iż z jednej strony można się zastanawiać nad jego użytecznością, ponieważ odsyła do przepisów krajowych, które, jak wyjaśnia sąd odsyłający, znajdują zastosowanie niezależnie od zawarcia w umowie owej klauzuli. Z drugiej strony owo postanowienie umowne nie odzwierciedla, dokładnie rzecz ujmując, szczególnego przepisu krajowego, skoro przepisy krajowe, do których ono odsyła, zawierają szereg zasad służących ustaleniu sądu właściwego jurysdykcji, w ramach którego przedsiębiorca może wybrać tę, która jest dla niego najkorzystniejsza.
- 36 Mimo iż stanowiąca przedmiot sporu w postępowaniu głównym klauzula odsyła do przepisów prawa krajowego, domniemanie – w myśl którego ustawodawca krajowy ustalił równowagę pomiędzy ogółem praw i obowiązków stron niektórych umów – nie może uzasadnić wyłączenia takiej klauzuli z zakresu stosowania dyrektywy 93/13. W takim wypadku chodzi bowiem o poddanie ocenie sposobu sformułowania tejże klauzuli umownej oraz jej wpływu na oczekiwania konsumentów.
- 37 Mając na uwadze wykładnię ścisłą wyjątku ustanowionego w art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13, z powyższego wynika, że klauzula, taka jak sporna w postępowaniu głównym, nie może być uważana za odzwierciedlającą treść przepisu krajowego.
- 38 Z powyższego wynika, że art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że z zakresu stosowania rzeczony dyrektywy nie jest wyłączony warunek umowy, taki jak sporny w postępowaniu głównym, który w kontekście ustalenia sądu właściwego dla rozpoznania sporu pomiędzy stronami umowy w sposób ogólny odsyła do właściwego prawa krajowego.

W przedmiocie pytania drugiego

- 39 Mimo iż pytanie drugie nie dotyczy szczególnie wykładni konkretnego przepisu prawa Unii, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem to do Trybunału należy wyodrębnić ze wszystkich okoliczności stanu faktycznego przedstawionych przez sąd odsyłający, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, przepisów prawa Unii, które w kontekście przedmiotu sporu wymagają wykładni (zob. podobnie wyrok z dnia 12 lutego 2015 r., Surgicare, C-662/13, EU:C:2015:89, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 40 Zważywszy, że w badanej sprawie pytania Sądu Okręgowego w Poznaniu zmierzają do ustalenia poziomu ochrony, z której korzystają konsumenci, oraz przysługujących im środków prawnych, należy uznać, że do instrumentów prawa Unii, o których wykładnię wnosi do Trybunału sąd odsyłający, należy również art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 (zob. podobnie wyrok z dnia 10 września 2014 r., Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, pkt 45).

- 41 W konsekwencji należy uznać, że poprzez swoje pytanie drugie sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom proceduralnym, do których odsyła warunek umowy, umożliwiającym przedsiębiorcy wytaczającemu przeciwko konsumentowi powództwo o wykonanie umowy wybór pomiędzy sądem właściwym dla miejsca zamieszkania pozwanego a sądem właściwym ze względu na miejsce wykonania umowy.
- 42 Zgodnie z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, w związku z jej motywem dwudziestym czwartym, zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami.
- 43 W utrwalonym orzecznictwie, co zostało przypomniane w pkt 27 niniejszego wyroku, Trybunał podkreślił charakter i znaczenie interesu publicznego, jaki stanowi ochrona konsumentów znajdujących się w słabszej pozycji względem przedsiębiorców (wyrok z dnia 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 44 W odniesieniu do właściwości terytorialnej dla rozpoznawania sporów powstałych pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem należy stwierdzić, że dyrektywa 93/13 nie zawiera wyraźnego przepisu wskazującego właściwy sąd.
- 45 O ile art. 18 ust. 2 rozporządzenia nr 1215/2012, który przywołuje w tym kontekście sąd odsyłający, stanowi, że sądami mającymi jurysdykcję międzynarodową dla rozpoznania powództwa wytoczonego przeciwko konsumentowi przez jego kontrahenta są sądy państwa członkowskiego, w którym konsument ma swoje miejsce zamieszkania, przepis ten nie został pomyślany jako mający zastosowanie do sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, w której brak wskazówki przemawiającej za występowaniem elementu transgranicznego (zob. podobnie wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r., Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, C-413/12, EU:C:2013:800, pkt 46, 47).
- 46 Niemniej i zgodnie ze stanowiskiem zajęтым przez Komisję Europejską w jej uwagach na piśmie należy zapewnić skuteczną ochronę praw wywodzonych przez konsumentów z dyrektywy 93/13.
- 47 O ile Trybunał określił już w różnych aspektach i przy uwzględnieniu wymogów wynikających z art. 6 ust. 1 i z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 sposób, w jaki sąd krajowy musi zapewnić ochronę praw, które konsumenci wywodzą z tej dyrektywy, o tyle prawo Unii zasadniczo nie harmonizuje procedur stosowanych do badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunku umowy, a procedury te należą w związku z tym do zakresu krajowego porządku prawnego państw członkowskich, pod warunkiem jednak, że nie są one mniej korzystne niż w wypadku podobnych sytuacji podlegających prawu krajowemu (zasada równoważności) oraz że przewidują prawo do skutecznego środka prawnego w rozumieniu art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (wyrok z dnia 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 48 W odniesieniu do zasady równoważności należy stwierdzić, że Trybunał nie dysponuje żadnym elementem mogącym wzbudzać wątpliwość co do zgodności z tą zasadą przepisów krajowych podlegających zastosowaniu w postępowaniu głównym.
- 49 W odniesieniu do prawa do skutecznego środka prawnego należy przypomnieć, że powinno ono obowiązywać zarówno w odniesieniu do wyznaczenia sądów właściwych w przedmiocie rozpoznawania powództw wnoszonych na podstawie prawa Unii, jak i w odniesieniu do określenia zasad proceduralnych dotyczących takich powództw (wyrok z dnia 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 50 Sąd krajowy musi w takim kontekście dokonać oceny, czy krajowy przepis proceduralny gwarantuje prawo do skutecznego środka prawnego, a przystępując do tejże oceny, musi wziąć pod uwagę miejsce zajmowane przez ów przepis w ramach całej procedury, jej przebieg oraz cechy szczególne, jakie posiada ona przed kolejnymi instancjami krajowymi.
- 51 W sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym należy w związku z tym zbadać, w jakim zakresie przepisy prawa krajowego regulujące właściwość sądów w nadmiernym stopniu redukują prawo do skutecznego środka prawnego lub wykonywanie praw przyznanych konsumentom przez dyrektywę 93/13.
- 52 Co do zasady przepis prawa krajowego przewidujący jurysdykcję przemienną sądu miejsca wykonania umowy konsumenckiej nie może sam w sobie spowodować nadmiernego ograniczenia prawa konsumenta do skutecznego środka prawnego. Jurysdykcja takiego sądu nie wyklucza bowiem udziału konsumenta we wszczętym przeciwko niemu postępowaniu ani powoływania się przez niego na prawa, które wywodzi on z dyrektywy 93/13. Ponadto każdy sąd ma obowiązek zbadania z urzędu, czy dany warunek umowy zawartej między przedsiębiorcą i konsumentem ma charakter abuzywny, oraz podjęcia środków koniecznych dla zagwarantowania ochrony konsumenta przed nieuczciwymi warunkami umownymi.
- 53 Niemniej jednak pośród odpowiednich i skutecznych środków mających zagwarantować konsumentowi prawo do skutecznego środka prawnego musi znaleźć się możliwość podniesienia w ramach powództwa wytoczonego przeciwko niemu przez przedsiębiorcę zarzutów, w racjonalnych warunkach proceduralnych, tak by wykonywanie praw nie było obwarowane warunkami, w szczególności terminami, kosztami, czy odległością, które ograniczałyby korzystanie z praw gwarantowanych dyrektywą 93/13 (zob. podobnie wyrok z dnia 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 54 W istocie rozwiązania proceduralne, które powodują zbyt wysokie koszty dla konsumentów, mogłyby prowadzić do tego, że zostałyby on zniechęcony do interweniowania, w użyteczny sposób, w obronie swoich praw przed sądem, przed którym powództwo przeciwko niemu wytoczył przedsiębiorca. Mogłyby się tak zdarzyć, gdyby powództwo wytoczone przed sądem znacznie oddalonym od miejsca zamieszkania konsumenta powodowało powstanie po jego stronie nadmiernie wysokich kosztów związanych z pokonywaniem odległości, które to koszty mogłyby zniechęcić go do stawienia się przed sądem we wszczętym przeciwko niemu postępowaniu (zob. podobnie wyrok z dnia 12 lutego 2015 r., Baczó i Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, pkt 49–59).
- 55 Do sądu krajowego należy ustalenie, czy ma to miejsce w sprawie rozpatrywanej w postępowaniu głównym.
- 56 W związku z tym na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi ona na przeszkodzie przepisom proceduralnym, do których odsyła warunek umowy, umożliwiającym przedsiębiorcy wytaczającemu przeciwko konsumentowi powództwo o wykonanie umowy wybór pomiędzy sądem właściwym dla miejsca zamieszkania pozwanego a sądem właściwym ze względu na miejsce wykonania umowy, chyba że wybór forum miejsca wykonania umowy powoduje zastosowanie wobec konsumenta uregulowań proceduralnych, które mogłyby w nadmiernym stopniu ograniczyć przyznane mu przez unijny porządek prawny prawo do skutecznego środka prawnego, czego zweryfikowanie należy do sądu krajowego.

W przedmiocie kosztów

⁵⁷ Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 1 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że z zakresu stosowania rzeczony dyrektywy nie jest wyłączony warunek umowy, taki jak sporny w postępowaniu głównym, który w kontekście ustalenia sądu właściwego dla rozpoznania sporu pomiędzy stronami umowy w sposób ogólny odsyła do właściwego prawa krajowego.
- 2) Artykuł 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi ona na przeszkodzie przepisom proceduralnym, do których odsyła warunek umowy, umożliwiającym przedsiębiorcy wytaczającemu przeciwko konsumentowi powództwo o wykonanie umowy wybór pomiędzy sądem właściwym dla miejsca zamieszkania pozwanego a sądem właściwym ze względu na miejsce wykonania umowy, chyba że wybór forum miejsca wykonania umowy powoduje zastosowanie wobec konsumenta uregulowań proceduralnych, które mogłyby w nadmiernym stopniu ograniczyć przyznane mu przez unijny porządek prawny prawo do skutecznego środka prawnego, czego zweryfikowanie należy do sądu krajowego.

Bonichot

Toader

Rosas

Bay Larsen

Safjan

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 3 kwietnia 2019 r.

Sekretarz

A. Calot Escobar

Prezes pierwszej izby

J.C. Bonichot